

BENYHE BERNÁT

BOKOR – ÁLLAM – EGYHÁZ
A BULÁNYI-FÉLE
BÁZISKÖZÖSSÉGI MOZGALOM VISZONYA
A PÁRTÁLLAMHOZ ÉS A HIERARCHIÁHOZ
(TÖRTÉNETI SZINOPSZIS)

(Az előadás 2013. december 9-én hangzott el a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karán az MTA-PPKE „Lendület” Egyháztörténeti Kutatócsoport által szervezett Katolicizmus Magyarországon a II. vatikáni zsinat korában című konferencián. Az előadás egy hosszú tanulmány tömör összefoglalását adja – az írott változat 2014 tavaszán jelenik meg egy a konferencia anyagát összegző kötetben.)

Előadásomban a Bulányi György alapította Bokor közösség történetét, a pártállammal és a katolikus hierarchiával való viszonyát vizsgáló kutatásaimat kísérem meg összefoglalni. Bár az alcím „történeti szinopszis”, a történeti áttekintés mellett előadásomnak lesz két gyújtópontja: egyrészt kutatásaim során fontos, eddig ismeretlen adatokat találtam a bázisközösségi mozgalmak megindulásának motivációiról, másrészt pedig a levéltári források fényében új kontextusba helyezem Bulányi atya – jóval ismertebb – egyházi elítélésének történetét. Emellett fontosnak tartom az elején hangsúlyozni, hogy – bár témámmal eleddig jobbra teológiai szempontból foglalkozott a tudomány – én hangsúlyosan *történeti* vonatkozásaiban fogom vizsgálni, s ilyen csapásirányokat próbálok adni az eljövendő kutatás számára is.

„Bulányi György teológiája és életműve, [hüen] reprezentálja [a katolikus egyház] XX. századi történetét és mai tragédiáját, valamint ráutal az előtte álló kihívásokra” – írja egy helyütt Máté-Tóth András, a témában az egyetlen tudományos igényű, teológiai szempontú munka szerzője.

Bulányi György a II. világháború végnapjaiban ifjú piarista tanárként került Debrecenbe, ahol keresztény kisközösségeket kezdett szervezni – amiért 1952-ben a rákosista államhatalom életfogytiglani börtönre ítélte. 1960 végén amnesztiával szabadult, tíz évig szállítómunkásként, nehéz fizikai munkából tartotta fenn magát, majd lassan megkezdte közösségei újraszervezését, miközben egyre elmélyültebb teológiai munkát folytatott. A hetvenes évek végén a magyar katolikus egyház szembehelyezkedett a bázisközösségi mozgalommal, majd 1982-ben teológiai tanításai miatt elítélte Bulányi atyát, s ügyét a Vatikán elé terjesztette. A Hittani Kongregáció hosszan elhúzódó polémia után (amelynek ideje alatt az atya ellen foganatosított hazai szankciók mindvégig érvényben maradtak) 1997-ben végül rehabilitálta Bulányi Györgyöt.

Páter Kolakovics – az első kisközösségek indulása

A Bulányi György által alapított kisközösségi mozgalom születésének körülményei homályba vesznek. Bulányi atya visszaemlékezéseiben azt olvashatjuk, hogy 1943-ban kezdett tanítani, s 1944 őszén került Debrecenbe. A következő év elején szállást kapott a rendházban egy Kolakovics nevű horvát jezsuita, aki egy hónap alatt négy kiscsoportot hozott létre munkásfiatalokból és diákokból, s távozásakor Bulányi atyára bízta a diákokból álló csoportot, mondván, hogy olyan idők jönnek, amikor az egyház csak ezekben az egészen kicsi közösségekben tud tovább élni. Ez a csoport jelenti a Bokor idősámításának kezdetét.

Felmerül a kérdés: ki volt Kolakovics, és kinek a megbízásából kezdett báziscsoportokat létrehozni Magyarországon? Személye meglehetősen homályos, annak ellenére, hogy azonosítása már a nyolcvanas évek elején egzisztenciális kérdés volt a Bokor számára, hiszen a hierarchia megkérdőjelezte a horvát jezsuita látogatását, sőt létezését. Mindez érthető, hiszen a vizsgálódásom szempontjából elsődleges jelentőségű kérdés a fentiek fényében így fogalmazódik át: kötődik-e a Bokor alapításához felső egyházi megerősítés?

A Kolakovics név nem vezetett nyomra sem az interneten, sem könyvtári, levéltári adatbázisokban. Ugyanakkor a Bulányi atya által közölt információk alapján sikerült beazonosítanom a horvát jezsuita Stjepan Tomislav Poglajent, aki – mint kiderült – több álnév alatt, köztük a Kolakovićot használva utazta be a szovjet blokk országait.

Pogljajennel kiterjedt cseh, szlovák és horvát nyelvű szakirodalom foglalkozik. Ezekből tudható, hogy a horvát szerzetes már egyetemistaként kísérletezett laikusok egyházi aktivizálásával, majd keleti keresztény lelkiségről folytatott tanulmányai után kifejtette elképzeléseit XII. Piusznak, miszerint az orosz nép alapvetően vallásos beállítottságú, a marxista ideológia pedig humanista vonatkozásaiban párbeszédképes a kereszténységgel, így elképzelhető lenne egy vatikáni-moszkvai kapcsolatfelvétel. A pápa megáldotta, s mint magánembert útjára bocsátotta Moszkva felé, de – úgy tudjuk – nem nevezte ki hivatalos vatikáni követté.

Amikor Pogljajen 1943-ban Pozsonyba ért, amellett, hogy nekilátott szovjet útja előkészítéséhez, nagy energiával kezdett kisközösségeket létrehozni, s bár a források alapján nem derül ki, milyen konkrét szerepe volt a csehszlovák földalatti egyház kiépítésében, valószínűnek tűnik, hogy az ő tevékenysége is szerepet játszott annak kialakulásában.

A szlovák antifasiszta felkelés leverése után menekülni kényszerült, majd 1945. február végén átjutott a fronton, Magyarországra ért, s rövid itt tartózkodása alatt megismertette Bulányi atyával a bázisközösségi formát. 1945 áprilisában már Kassán találjuk, ahol a szovjet nagykövet elismerte a Vatikán nem hivatalos követének, s elindulhatott Moszkva felé, de 1945 őszén már kiábrándultan tért vissza Csehszlovákiába. Visszaérkezése után azonnal, már 1945 novemberében Rómába utazott, hogy jelentést tegyen a pápának. Elképzelhető tehát, hogy hivatalosan ugyan magánszemélyként működött, mégis kaphatott bizonyos konkrét feladatokat – esetleg jogosítványokat is.

A tény, hogy a Bulányi-féle bázisközösségi mozgalom az ő hatására kezdett kibontakozni, új perspektívába helyezi a Bokor közösség egyházi legitimitációjának kérdését, minthogy a jelek szerint az indulás organikus kapcsolatban állt a szovjet blokk más országaiban meginduló földalatti bázismozgalmakkal, amelyeknek szorgalmazója sok esetben szintén Pogljajen atya lehetett. A kérdés így jóval szélesebb kontextusba kerül, hiszen a szovjet blokk országaiban több helyütt kibontakozó földalatti egyházi megújulási mozgalmak vatikáni ihletése máig viták és kutatások tárgyát képezi. Mindenesetre úgy tűnik, Pogljajen szerepe bizonyíthatja, hogy a földalatti mozgalmak Róma hallgatóságos hozzájárulásával kezdtek éledezni – s hogy a Vatikán részéről történt-e ennél több, annak megállapítása még előttünk álló történelmi feladat.

Az indulás

Bulányi atya önéletírása alapján úgy tűnik, lelkes, a népi vallásossághoz mélyen kötődő fiatalokból verbuválódó kisközösségi mozgalma csak 1948-tól kezdett önálló identitást kapni, s ez a folyamat párhuzamba állítható a hivatalos egyház visszaszorulásával. Az egyházi iskolák államosításával és hitbuzgalmi egyesületek feloszlásával egyre nagyobb szerepet kaptak a bázisközösségek, amelyek körül csak 1951-ben kezdett fogyni a levegő. Ekkor már érezte hatását az 1950-es megállapodás, amely a Mindszenty-per által megfélemlített püspöki kar és az állam közt kötött – a vatikáni tiltás ellenére. Ebben a püspöki kar a vallás- és működési szabadság biztosításának fejében ígéretet tett arra is, hogy „nem engedi meg a hívők vallásos érzületének, valamint a katolikus egyháznak államellenes politikai célokra való felhasználását.” A megállapodás és a békepapi mozgalom szélesedése egyre nehezebbé tette a lelkigyakorlatok megszervezését. Ebben a környezetben a kisközösségi forma már új, a diktatórikus államban is életképes egyházmodellként kezdett megfogalmazódni.

Ekkor az ÁVH már külön dossziében kezelte az országos vezetővé előlépett Bulányiról szóló jelentéseket, 1952. augusztus 28-án éjszaka pedig letartóztatták, december 9-én (11 társával együtt) el is ítélték – mint a közösségi mozgalom szervezője, életfogytiglani börtönbüntetést kapott.

Az állam elítélte, az egyházi vezetés azonban kezdetben támogatta, az utolsó másfél évben pedig, bár elhúzódott mellőle, úgy tűnik, nem ellenezte, nem is szankcionálta Bulányi atya tevékenységét – dacolva az 1950-es megállapodásban vállalt kötelezettségeivel. Bebörtönzése szervesen illeszkedett az egyháziak ellen indított koncepciós perek sorába. Ekkor még az állam is az egyház integráns részének tekintette a kisközösségeket, büntetőjogi eljárást indított az országos szintű vezetők ellen, a hierarchia pedig nem határolódott el tőlük mint mozgalomtól. (Mindezzel élesen szemben áll majd Bulányi atya második meghurcolása, amelynek során állami adminisztratív intézkedések nem történtek, hanem a magyar püspöki kar ítélte el a páttert.)

Az újraindulás motivációi

Nyolc év után, 1960-ban amnesztiával engedték ki a börtönből, s csak hét évvel később kezdett újra közösségek szervezésébe. A második világháború utáni évek bázismozgalma logikus válasz volt arra az egyházpolitikai helyzetre, amelyben a pártállam nyíltan a vallás felszámolására törekedett, a XII. Piusz vezette vatikáni politika és a Mindszenty fémjelezte magyar egyházi vezetés azonban ellenállásra, meg nem alkuvásra szólította fel a klérust és a híveket. Ez az állapot tulajdonképpen 1964-ig változatlanul fennmaradt, így Bulányi atya a hatvanas évek elején sértetlen identitással került ki a börtönből, ugyanakkor tanácstalanul kereste az újrakezdés lehetőségeit, hiszen világos volt: hasonló fellépés ugyanolyan megtorló intézkedéseket váltana ki.

Két jelentős esemény változtatott ezen a helyzeten. Az 1964-es vatikáni-magyar részmegállapodás alapjaiban rendítette meg Bulányi atya identitását, hiszen a Vatikán szakított a XII. Piusz és Mindszenty bíboros képviselte ellenálló magatartással, amely legitimitációt jelentett a kisközösségi mozgalomnak. Új keleti politikát hirdetett egy hagyományos egyházképet követve, amely szerint az egyház feladata a lelkek üdvének szolgálata, amelyhez szentségek, azokat kiszolgáltató papok, s őket szentelő püspökök szükségesek. A Szentszék a korlátozottan szabad püspökkinevezések érdekében a magyar egyház minden más sérelmét másodlagosnak, s ezért ideiglenesen háttérbe szoríthatónak ítélte.

Ugyanakkor ez az egyházpolitika némileg szemben áll a II. vatikáni zsinat egyházképével, amely hangsúlyozza ugyan az egyházi struktúra érvényességét, de jóval nagyobb szerepet szán a világi részvételnek, kinyilvánítva az egyetemes papság eszményét. Ez a zsinati egyházkép megadta Bulányi atya számára az új, teológiai alapú öndefiníció lehetőségét.

A hatvanas évek végén lassan újjáéledt Bulányi atya körül a közösségi élet. A zsinat ihletése és az 1964-es részmegállapodás okozta önidentifikációs kényszer hatására teológiai válaszok keresésébe kezdett az evangéliumok alapján, s 1967-re, mikor újra hétvégi beszélgetésekbe kezdett fiatalokkal, már több kötetnyi vitaanyag kész volt *Keressétek az Isten Országát!* című, általa „szisztematikus biblikus teológiaként” aposztrofált fő művéből, 1968 őszén pedig formálisan is megalakult az első kiscsoport.

A hetvenes évek a fellendülés korszaka volt. Ekkor alakult ki a Bulányi-féle közösségek sajátos identitása, s maga a Bokor megnevezés is. Ekkor artikulálódtak azok a tartalmak, amelyek lényegében már '52 előtt is megvoltak, s amelyek meghatározták a közösség profilját, tevékenységét – és eljövendő sorsát.

Az egyházi elítélés – és interpretációi

A Bokor közösség történetének második hulláma azonban egy évtizedig sem tudott zavartalanul fejlődni: már 1976-ban támadások érték, ezek egyre erősödtek, míg 1982-ben a magyar katolikus hierarchia elítélte az alapító több tételét, és megvonta tőle a nyilvános misézés és szentség kiszolgáltatás jogát.

Az eseményekről minden érintett csoport megalkotta a maga – bizonyos mértékben szükségképpen önigazoló – értelmezését, s ezek az interpretációk alapvetően két pólus körül körvonalazódnak. Az egyik oldal szerint Bulányi atya teológiája eltávolodott a katolikus egyháztól, egyházfegyelmi kérdésekben kifejtett tételei aláásták a püspöki tekintélyt, így a hierarchia érthető módon és jogosan szankcionálta. A Bokor hívei ezzel szemben nagy jelentőséget tulajdonítanak bizonyos levéltári dokumentumoknak, s annak igazolását látják bennük, hogy a püspöki kar az Állami Egyházügyi Hivatal nyomására cselekedett, hiszen az állam a Helsinkii Egyezmény aláírása óta nem léphetett fel nyíltan az általa veszélyesnek tartott vallási csoportok ellen. Bulányi atya szerint a katonaiszolgálat-megtagadás gyakorlata pecsételte meg sorsukat, hiszen ez nyílt konfrontációt jelentett az állammal. Szerinte tehát a belügyi szervek egy morális kérdésből csináltak dogmatikai kérdést, hogy az állambiztonsági konfliktust egyházjogi síkra tereljék – Lékai bíboros a végrehajtó szerepét játszotta.

A fentiek fényében az objektív szemlélő a következő hipotézist állíthatja fel: a nyilvánvaló állambiztonsági irányítás mögött a „Divide et impera!” elve állhatott. Bulányi atya progresszív gondolatai, újszerű teológiai elgondolásai lehetőséget teremtettek arra, hogy az állami szervek

egyházjogi síkra tereljék ügyét, s ott kieszközöljék, hogy a hierarchia konstruktív párbeszéd helyett agresszív választ adjon, s ezzel maga ellen hangolja a világi keresztények egy fiatal értelmiségiekből álló elites csoportját. Így egyrészt erős ellenzékét szerez magának a klérus, s a társadalom szemében tovább romlik az egyház hitelessége, másrészt marginalizálódik a laikusok egyik legaktívabb, intellektuális csoportja, végül pedig sikerül éket verni az addig egységes bázismozgalom soraiba is.

A hipotézisből kimaradt a szolgálatmegtagadás ügye: bár a hazai és elsősorban a nemzetközi sajtó tanúsága szerint a nyolcvanas évek egyik konfrontatív, sokat hangoztatott kérdése volt, s Bulányi atya értelmezésében ez jelenthette a belügyi szervek végső motivációját, az arányok ismeretében ez valószínűtlennek tűnik. Az Állami Egyházügyi Hivatal iratanyaga a Bulányi-ügy kapcsán alig foglalkozik a kérdéssel, csupán felsorolás szintjén említi, a Bokor többi „reakciós” tevékenységével egy sorban. Ráadásul, ha elfogulatlanul szemléljük a kérdést, tíz év alatt 26 szolgálatmegtagadó jelentéktelen kisebbség, az első szolgálatmegtagadás pedig '79 őszén történt, amikor már majdnem négy éve egyházi támadások keresztüztében élt a Bokor. Úgy tűnik, a szolgálatmegtagadás körüli hírverés inkább csak porhintés lehetett – ha nem tudatos provokáció.

Meglepőbb, hogy az Állami Egyházügyi Hivatal iratanyagát vizsgálva a logikusnak tetsző hipotézis több ponton elbizonytalanodik.

A Bulányi-per az Állami Egyházügyi Hivatal dokumentumainak tükrében

Hogy a hivatalos szervek foglalkoztak a Bulányi-üggyel, s hogy határozott cél volt annak egyházjogi kezelése, biztosra vehető. Ezt tulajdonképpen valamennyi idevágó ÁEH jelentés és feladatterv premisszaként kezeli, egy dokumentum [*ld. A) dokumentumrészletek*] azt is bizonyítja, hogy minderről már 1976 őszén határozott elképzelések születtek. Persze mindez nem jelenti, hogy Bulányi atya tanai önmagukban nem lehettek volna elegendők, hogy felkeltsék a hierarchia gyanakvását, s az állami nyomás nélkül is vizsgálatot indítson. A II. vatikáni zsinat progresszív értelmezése mindenestre a világegyházban is élénk vitákat eredményezett, a különbség, hogy hazánkban a cenzúra megfosztotta Bulányi atyát az érdemi polémia lehetőségétől. Történeti szempontból azonban a dogmatikai kérdéseknél sokkal érdekesebbek a belügyi szervek motivációi, amelyekről bőségesen tájékoztat az ÁEH iratanyaga.

A hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján a jelentések többségéből az szűrhető le, hogy az állam pozitívan értékelte az 1964-es részmegállapodás óta eltelt időt, s egyházpolitikai téren továbbra is az állam és az egyház közti viszony konszolidálását tartotta elsődleges feladatának. [*ld. B) dokumentumrészletek*] Állandóan napirenden volt a klérus, különösen a főpapok „befolyásolása”, amely a jelek szerint eredményesen haladt. A kép – egyházi szempontból – lesújtó. Jogosnak tűnik Bulányi atya kritikája, miszerint az abszolút állami befolyás alatt álló klérus ítélte el, s így indokoltnak tűnik heves egyházkritikája is a „kollaboráns” hierarchiával szemben.

Csak hogy éppen a Bulányi-ügy világít rá arra, hogy a hetvenes évek végén ennyire még nem volt egyszerű a helyzet: a jelentések egy részéből [*ld. C) dokumentumrészletek*] az is kitűnik, hogy a klérus éppen a kisközösségekkel szembeni fellépésben nem volt egységes, ebben a kérdésben többen ellenálltak az állami befolyásolásnak. Amikor 1976-ban Lékai bíboros atya megindította a „támadást” Bulányi György ellen, a püspökök nem álltak ki mellette. 1979 és 1981 között még komoly problémát okozott a Bulányi-üggyel kapcsolatban, hogy nem volt egységes a püspöki kar. 1981-ben aztán felgyorsultak az események, s decemberben megtörtént az első kihallgatás. A Bulányi-ügy ekkor már a püspökkari konferenciák állandó programpontja volt, s a jelek szerint ez nem maradt hatástalan. A jelentések alapján úgy tűnik, a Bulányi-ügy során a hetvenes évek végén még csak részben befolyásolt és igen heterogén főpapság néhány év alatt egységfrontba tömörült. [*ld. D) dokumentumrészletek*]

A hipotézis – a jelek szerint – egészében nem állja meg a helyét. Az elsődleges cél nem a megosztás, hanem épp ellenkezőleg: az egységesítés volt. A legfontosabb motiváció az állam irányában meghajlított egyházi vezetés egységbe tömörítése, tekintélyének megóvása, s az egyház ellenőrzés alatt tartható egységének fenntartása volt, amit a bázismozgalmakba tömörülő fiatal keresztény értelmiségiek kritikája mind jobban veszélyeztetett. A megoldást a bázismozgalmak egyházmegyei keretek közé emelése, vagy épp ellenkezőleg, stigmatizált kirekesztése jelenthette. Tulajdonképpen mindkét stratégia megvalósult, hiszen a Bokorral mindeddig testvéri viszonyt ápoló bázisközösségi mozgalmak (pl. Regnum Marianum) Bulányi atya szankcionálása után

elbizonytalanodtak, lejjebb adtak radikalitásukból, s így többé-kevésbé egyházi ellenőrzés alá lehetett vonni őket. [ld. E) dokumentumrészlet]

Az ÁEH így minimális beavatkozással olyan folyamatot indított el, amely céljaik szempontjából optimális eredményt hozott. Egyrészt megfosztották a magyar egyházat az egyik legelkötelezettebb, legnagyobb lelki-szellemi igénnyel fellépő fiatal értelmiségi hívek csoportjától, másrészt az „inkább egy vesszen el a népért” szellemében sikerült egységesíteni a püspöki kart is. Ezt segítette, hogy az egyházi vezetés felől érkező támadások tovább erősítették a Bokor eleve is meglévő (a történelmi helyzettel magyarázható) egyházkritikáját, ami így már a hierarchia elleni nyílt támadásnak hatott, s egyre több hívőt és papot, főpapot fordított szembe a mozgalommal. Megindult egy logikus, jól kiszámítható öngerjesztő folyamat. Mindennek betetőzéseképp a Bokor közösségein belül is konfliktusokat szült a feszült helyzet: sokan nem vállalták a stigmatizációt, eltávolodtak a közösségtől, s ezt generálta, hogy másokból viszont egyre hevesebb egyházkritikát váltottak ki az események. Így az *egyik* bázismozgalom *egy részének*, legradikálisabb tagjainak kizárása árán sikerült olyan egységfrontot létrehozni a katolikus egyházban, amelynek újdonsült tagjai már a folyamatban játszott szerepük folytán sem lehettek kritikusak állami befolyásolás alatt álló főpásztoraikkal szemben.

A magyar püspöki kar ítélete ugyanakkor nem zárta le a történetet: Bulányi-ügy végére csak a Szentszék rakhatott pontot, s ez egyértelmű állambiztonsági intenció is volt [ld. F) dokumentumrészlet]: ha a Vatikán elítéli Bulányi atyát, az legitimálja a pártállami befolyás alatt álló magyar hierarchiát. Csakhogy a Szentszék tisztában volt az ügy politikai jellegével, s vélhetőleg tétjével is: nem akarta elítélni a „hallgató egyház” hitvallóját, felmentésével azonban a keleti politikát tagadta volna meg, a kompromisszumok árán kialakított egyházi struktúra hitelét vonta volna kétségbe. Róma tehát elhárította a gyors döntés kényszerét, és időhúzó politikára rendezkedett be: elfogadta a magyar püspöki kar döntését, de a Hittani Kongregáció nem ítélte el Bulányi atya tetteit. Mindez mit sem változtatott a Bokor közösség megítélésén, a magyar sajtó a közvélemény előtt véglegesen stigmatizálta az alapítót, s ezen a helyzeten már az sem változtatott, hogy 15 évvel később, 1997-ben a Hittani Kongregáció a szankciók feloldására szólította fel a magyar püspöki kart.

Végezetül: előadásom 2013. december 9-én hangzott el. 61 évvel ezelőtt ezen a napon mondta ki az ügyész Bulányi atyára az életfogytiglani ítéletet – s nyolc év raboskodás után 53 éve ugyanezen a napon hagyhatta el börtönét.

DOKUMENTUMGYŰJTEMÉNY
- BULÁNYI GYÖRGY EGYHÁZI ELÍTÉLÉSÉNEK ÁLLAMBIZTONSÁGI HÁTTERÉHEZ

A)

1. Október hónapban a Bulányi-féle szervezkedést tárjuk fel Lékai bíboros előtt, beszéljük meg vele, mikor tárgyaljunk erről a témáról a püspöki kar érintett tagjaival. [...]

3. A szervezkedés tényeinek felvázolásánál dramatizálva nagyítsuk fel a történeteket és érezzük ki annak politikai veszélyességét: – az állam és az egyház jóviszonya; a püspöki kar politikai szavahihetősége, hitele; az ifjúságra, társadalomra vonatkozó veszélyessége; a Vatikán és államunk kapcsolata szempontjából. [...]

4. Fejtsük ki az érintett püspökök előtt, hogy a Belügyminisztérium illetve a rendőrség teljes joggal adminisztratív akar fellépni ez ellen az illegális szervezkedés és vezetői ellen.

Mi úgy ítéljük meg, mivel ez a szervezkedés elsősorban teológiai tévelygésen és a hierarchiával való szembenálláson alapul, nem irányul direkt módon az államhatalom ellen, ezért nincs szükség adminisztratív állami beavatkozásra. Amennyiben a püspöki kar biztosítékot tudna nekünk szolgáltatni, hogy a szervezkedést kivizsgálják, egyházfegyelmi úton rendezik, úgy esetleg lehetőség van arra, hogy ezt az ügyet egyházon belül intézzék el.

Ezért javasoljuk, hogy a püspöki kar beszélje meg ezt a témát és amennyiben vállalják az ügy lerendezését, készek vagyunk a rendezéshez tényanyagot nyújtani Lékai bíboros részére. [...]

6. Az egyházi sajtó megfelelő módon foglalkozzon az illegális szervezkedés, a földalatti egyház koncepciójának elítélésével. A Teológia c. katolikus sajtóban teológiailag kellene szétzúzni a Bulányi-féle teológiai koncepciókat, valamint az ennek nyomán terjedő pünkösdi kisközösségek szervezésére irányuló propagandát. (MOL-XIX-A-21-d AEH TÜK 153. doboz, 0033a-3/1976.)

Egyházipolitikai szempontból érdekünk, hogy a konfliktus levezetése az egyházon belül maradjon. Ezért a Bulányi féle bázisközösségek feltérképezése után /1976-ban/ a katolikus püspöki kartól igényeltük az ellenük való fellépést. (MOL-XIX-A-21-D-0033A-1-1981 (187.d))

B)

Az egyházi vezetőkkel való politikai befolyásoló tevékenységünk számszerűen emelkedett; tartalmában tervszerű és eredményes volt az első félévben. (MOL-XIX-A-21-d-0033-2-1979 (118.d))

Szilárd belpolitikai helyzetünk továbbra is biztosítja egyházipolitikai céljaink következetes, rugalmas megvalósítását, az állam és az egyházak közötti politikai együttműködés további fejlődését [...] Az egyházi vezetők és a papság túlnyomó többsége lojális rendszerünkhöz. Sajátos eszközeikkel, nyilatkozataikkal segítik a hívő emberek társadalmi céljainkhoz való közeledését. [...]

Döntő, hogy az együttműködésért szükséges »viszonzást« szociális és egyéb területen, továbbá egyházi építkezéseknél /pl. plébánia/ és nem pedig eszmei-ideológiai téren történjék.

(MOL-XIX-A-21-d-0032-1/a-1982 (193.d))

A Bulányi vezette bázisközösségi mozgalom megalakulása és működése válasz akar lenni – egy, a hívő ember szemével nézve elégtelenül működő hierarchikus egyházra. [...]

Az egyházaktól függetlenül működő, ellenőrizhetetlen gyülekezetek létrehozására irányuló szektás törekvések lejáratják a hivatalos egyházvezetést és rendezett egyházipolitikai viszonyainkat is zavarják. (MOL-XIX-A-21-d-0033a-1-1981 (187.d))

C)

A Bulányi-féle báziscsoportok szerveződése és működése nem csökken. Fő területük: Pest, Nógrád, Bács-Kiskun, Csongrád, Győr-Sopron és Budapest. Ellene az egyházvezetés részéről hatékony gyakorlati fellépés nem tapasztalható [...] egyes egyházmegyékben még a püspökök is támogatják őket /Udvardy, Cserháti./” (MOL-XIX-A-21-d-0033a-1-1979 (118.d))

A Püspöki Kar két évvel ezelőtti vonatkozó felhívása nem ért el hatást. A papok többsége is határozatlannak, következetlennek ítéli a felhívást. (MOL-XIX-A-21-d-0033a-3/j-1980 (180.d))

Maga a püspöki kar több alkalommal foglalkozott az egyházon belüli szakadár tevékenységgel, de a veszély megítélésében nem egységesek és az ellene tett konkrét intézkedések sem elegendők.

(MOL-XIX-A-21-d-0033a-1-1981 (187.d))

D)

A Bulányi-féle szakadár mozgalommal szemben folytatott harcban a Magyar Katolikus Püspöki Kar egyre határozottabban és egységesen lép fel. Lékai László bíboros megfontoltan, nyugalmát megőrizve, eredményesen állítja maga mellé az egyházi közvélemény döntő többségét.

(MOL-XIX-A-21-d-0033a-4-1982 (193.d))

Cserháti püspök – akit a nyugati sajtó a bázisközösségek támogatójaként emleget, s korábban maga is kereste a lehetőséget, hogy Bulányiék tevékenységét egyházi keretek közé vonják – Bulányiék heves támadására most egyértelműen a bíboros mellé állt. [...]

Megállapítható, hogy helyesnek bizonyult az az egyházpolitikai törekvésünk, hogy a Bulányi-féle bázismozgalom tevékenységét egyházon belüli ügynek tekintjük és a megoldást az egyházvezetésre, a püspöki karra bíztuk. [...] A Bulányi kérdésben addig differenciált püspöki kart a nyílt konfrontáció az egység irányába vezette és egyre jobban összekovácsolta. (MOL-XIX-A-21-d-0033a-4/b-1982 (193.d))

E)

A Regnum Marianum római katolikus papi közösség tevékenységéről [...]

Fő célunk volt, hogy az egyház hitéleti keretei között maradjanak és ne egyesüljenek a Bulányi György által vezetett szakadár bázisközösségekkel és a világi ellenzék se tudja felhasználni saját céljaira. Ennek értelmében arra törekedtünk, s ez részben sikerrel is járt, hogy a római katolikus hierarchia tartsa ellenőrzése alatt a mozgalmat. (MOL-XIX-A-21-d-008-2-1986 (215.d.))

F)

Eredményes volt az évek óta végzett munkánk, hogy a Vatikán vegyen részt a rendezésben, s egyértelmű állásfoglalással adjon segítséget a püspöki karnak. Csak fokozatosan alakult ki az a vatikáni felismerés, hogy a szakadár tevékenység veszélyezteti a közösen kimunkált eredményeket és akadályozza a felmerülő problémák megoldását is. (MOL-XIX-A-21-d-0033a-4/b-1982 (193.d.))